

Platánfélék

Magyar fa lett az Európai Év Fája

Az egri termálfürdő területén élő platán megnyerte a 2013-as Európai Év Fája versenyt - közölte a versengés magyarországi szervezője, az Ökotárs Alapítvány.

Az alapítvány cseh testvérszervezete, a Nadace Partnerství által harmadik éve meghirdetett versenyben több mint 45 ezer szavazatot adtak le interneten (www.treeoftheyear.org), ebből 14 205 voks jutott a 250 éves egri platánfára. A versenyben csütörtökön este hirdettek eredményt Brüsszelben, és itt lesz a díjátadás is a Brüsszeli Zöld Hét nemzetközi konferencia keretében. Tavaly is magyar győzelem született a fák versenyén: akkor hét öreg európai fa közül a Somogy megyei Felsőmocsolád 400 éves hársfája lett az első helyezett.

Az idei versengésre hat ország - Bulgária, Csehország, Írország, Lengyelország, Magyarország és Szlovákia - nevezett be egy-egy legendás történetű vagy szűkebb környezetében közösségteremtő hatású fát, illetve facsoportot. A második helyen a lengyelországi Kozy platánfája végzett 13 898 vokssal, a harmadik az 5785 szavazatot gyűjtő kocsányos tölgy lett az írországi Tullamore-ból. A csehországi Nové Hradý egy fasori hársfája 4636 voksot kapott, a szlovákiai Komjatice platánját 3876-an támogatták az internetes szavazáson, míg Bulgáriából a glusniki eper- és diófákat 2737-en támogatták.

A fák nem koruk vagy szépségük miatt kerültek a vetélkedőbe, hanem történetüknek és az őket támogató erős közösségnek köszönhetően. A verseny e különleges fák segítségével szeretné felhívni a figyelmet történelmi és természeti értékeinkre és védelmük fontosságára. "Ezek a gyakran több száz éves fák ugyanúgy szemtanúi a történelemnek, mint a

mindennapi élet apró eseményeinek. Éppen ezért szorosan kötődnek egy közösséghez vagy akár egy egész faluhoz, városhoz" - mondta a vetélkedés meghirdetésekor

Hana Rambousková, a Nadace Partnerství munkatársa.

A versenyre benevezett fák közül a bulgáriai Glusnik falu fehér eperfája és két diófája az egykor Bulgária függetlenségéért küzdő lázadók titkait őrzi. A legenda szerint az írországi Tullamore város Tölgykirálya misztikus erővel kötődik a Hutton-Bury családhoz, amelynek földjén a kocsányos tölgy áll: ha a fa egy ága letörik, a család egyik tagja meghal.

Híres történelmi eseményhez kapcsolódó, ámde kitalált történet fűződik a magyarországi pályázóhoz is, az egri termálfürdő területén élő platánhoz. A szájhagyomány szerint az egri vár török ostroma alatt, 1552-ben Ali budai pasa és Ahmed nagyvezír ennek a fának az árnyékából irányította a török sereget. A 250 évesre becsült fát valószínűleg az Eszterházy Károly püspöksége idején telepített platánokkal együtt ültették.

A lengyel Kozy falu platánfája alatti tér a kulturális és társadalmi élet színtere, de rendszeresen itt játszanak a helyi óvoda gyerekei is. A szlovákiai Komjatice platánjáról úgy tartják, hogy az ország legnagyobb fája, különleges szimmetriája miatt számos festő is megörökítette, de a helyi gyerekek is majdnem életnagyságú képet rajzoltak róla, mely most az iskolát díszíti. A csehországi Nové Hrady hársfája pedig a helyi lakosok által nemrég rendbe hozott, karbantartott kétszáz éves fasor jelképévé vált.

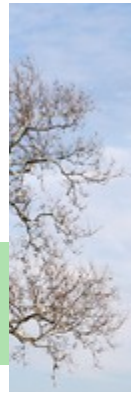
A verseny fővédnöke Janez Potočnik, az Európai Bizottság környezetvédelmi biztosa, a programhoz a pénzügyi támogatást a Cseh Környezetvédelmi Alap és cseh környezetvédelmi minisztérium, valamint a Tetra Pak cég biztosította. A vetélkedőt az Európai Földtulajdonosok Szervezete is támogatta. Ferenczy Tamás, Eger főkertésze korábban elmondta: az egri termálfürdő platánfája akár 400 évig is élélhet.

A levéltári adatok szerint a platánt - számos társával együtt - mintegy 250 éve, Eszterházy Károly püspök idején ültették. A növénynek hatalmas, állandóan párologó lombkoronája miatt kifejezetten nagy a vízigénye, ezért a korabeli kertészek az Eger patak mentén telepítették a fákat, itt található ma a termálfürdő is. Segíti még az öreg platán fejlődését a fürdő területén kialakult mikroklíma. A közeli termálvizes medencékből ugyanis folyamatosan meleg levegőt kap a növény, emellett védett a városi környezet káros hatásaitól, például a kipufogógáztól, hiszen egy több hektáros parkos terület közepén található. Mindezek eredményeként előrehaladott kora ellenére ma is rendkívül vitális a helyi védelem alatt álló fa, semmilyen pusztulásra utaló jelet nem mutat - mondta a főkertész.

Forrás: Pozitív hírek

Platánfélék

A nyugati platán (*Platanus occienditalis*)

Rendszertani besorolás

Ország: [Növények \(Plantae\)](#)

Törzs: [Zárvalernők \(Magnoliophyta\)](#)

Csoport: [Valódi kétszikűk \(eudicots\)](#)

Rend: [Próteavirágúak \(Proteales\)](#)

Család: [Platánfélék \(Platanaceae\)](#)

[T.Lestib.](#)

Nemzetségek

- [†*Macginitiea*](#)
- [Platanus](#)

Idős, vastag törzsű keleti platánok (*Platanus orientalis*)

A keleti platán (*Platanus orientalis*) termései.

A **platánfélék** (*Platanaceae*) a [próteavirágúak](#) (*Proteales*) rendjébe tartozó növény család. Rendszertani helyük erősen vitatott, az idők folyamán több családba is beosztották már őket. Egyes rendszerekben a [rózsavirágúak](#) (*Rosales*) között (pl. Urania Növényvilág), megint máshol a [csalánvirágúakkal](#) (*Urticales*) szerepelnek. A tradicionális taxonómia a [barkás fák](#) (*Hamamelididae*) alosztályába sorolta őket, ahol a [varázsdíófélékkel](#) (más néven

csodamogyorófélék) (*Hamamelidaceae*) együtt alkották a varázsdió-virágúak (csodamogyoró-virágúak) rendjét. Mindemellett abban biztosak lehetünk, hogy a platánok a [zárwatermőknek](#) (*Magnoliophyta*) nagyon ősi csoportja, már a [kréta](#) időszakban megjelentek, és a [harmadkorban](#) az egész északi féltekén elterjedtek voltak. Hatalmas kort képesek megélni, több száz évet élhetnek, és közben óriásivá nőhetnek (a nyugati platán a [holarktikus flórabirodalom](#) legnagyobb lombhullató fája).

Sajátosságai

Kivétel nélkül nagy termetű [fák](#), törzsüket pikkelyes kéreg fedi, mely az idő előre haladtával kisebb-nagyobb darabokban leválik, az alatti lévő rész pedig halványzöld, márványozott. A [levelek](#) a [hajtásokon](#) szórtan helyezkednek el, nagy felületűek, 3–7 karéjúak. Érdekes dolog, hogy a levélalap kúpszerű, és körülfogja, védi az alatta lévő hónaljnyugyet. A fiatal leveleket az örvös elágazású szőrökön kívül még hegyes mirigyszőrök is borítják.

Törzsszerkezetük is sajátos. A likacsok szórtak, az [évgűrűk](#) kevésbé fejlettek. Az edények középvastagok, egyszerű, ritkábban létrás perforációval. A bélsugarak általában szélesek, melyek között itt-ott előfordulnak keskenyebb, csak 1 [sejtszélességű](#) bélsugarak.

A platánok [virágszerkezete](#) meglehetősen sajátos, erősen redukálódott, gömbös egyivarú [virágzatokba](#) tömörülnek, melyek az ágak végeiről csüngenek le. Az alsóbb virágok többnyire termősek, a felsők porzósak, tehát a növények egylakiak. A porzós virágban a [porzólevelek](#) csatlói tetőszerű, húsos pajzocszkákat alkotnak, melyek védik a csaknem ülő portokokat. A termős virágokban hiányoznak a szíromlevelek, a [termőlevelek](#) szabadon állnak, csúcsukon tökéletlenül záródnak. A bibék vége kampós, belső felülete igen finom, érdes felületű, a szélbeporzáshoz alkalmazkodott. A gömbös terméscsoport sok egymagvú makkocskából áll, melyek tövében hosszú szőrszálak találhatók – segít a széllel való terjedésben. A [magok endospermiuma](#) csak gyengén fejlett.

A platánok a földtörténet folyamán

A platánfélék kihalt nemzetségébe, a *Macginitea* génuszba tartozó faj (*M. gracialis*) levéllenyomata

A *Platanaceae* család nagyon ősi [zárwatermő](#) csoport, korábbi vélemények szerint a platánfák már az alsó [krétában](#) megjelentek, mely álláspontot a [grönlandi leletek](#) alapján támasztottak alá. Később azonban bebizonyosodott, hogy ezek nem platánoktól származnak. Ma létezésüket a felső krétától számítjuk.

A nemzetség (*Platanus*) elterjedése a [harmadidőszakban](#) sokkal nagyobb volt, mint ma. Akkor hazánkban is hatalmas erdőket alkottak, melyet az Észak-[Dunántúl](#) platánleletei – elsősorban törzsmaradványok – bizonyítanak. Ezenkívül különösen a fiatalabb [miocénből](#) sok platánlevél is előkerült (Felsőtárkány, Bánfalva stb.). Korábban [Közép-Európában](#) a *Platanus aceroides* volt nagyon gyakori, mely a harmadidőszakban egészen [Japánig](#) terjedt.

A platánoknak ma két fő elterjedési területe van. Az egyik [area](#) Észak-Amerika, mely önmagában is diszjunkt. A másik [Dél-Európa](#) és Nyugat-[Ázsia](#). A mérséklet öv déli szegélyén (meleg mérséklet övezet), szubtrópusi hegyvidékek völgyeiben [humuszgazdag](#) talajon alkotnak erdősegeket.

Fajok

A családba csak egyetlen [recens](#) nemzetség, a *Platanus* tartozik, melynek mintegy 10 faja ismeretes. Óshazájuk [Észak-Amerika](#), [Délkelet-Európa](#) és a [Himalája](#). A **nyugati platán** (*Platanus occidentalis*) Észak-Amerika egyik legnagyobb lombhullató fája, magassága elérheti az 50 métert. Európában és Ázsiában él a [keleti platán](#) (*Platanus orientalis*). E két faj hibridje a *Platanus x acerifolia* (*Platanus hybrida*), mely egész Európában – így Magyarországon is – kedvelt díszfa.

Forrás és ajánlott irodalom

- Urania Növényvilág II. – Magasabbrendű növények I., Gondolat Kiadó, Bp., 1979
- Podani János. *A szárazföldi növények evolúciója és rendszertana*. [ISBN 963 463 632 2](#) (2003)
- Hortobágyi Tibor (szerk.): Növényrendszertan, Tankönyvkiadó, Bp., 1981
- Soó Rezső: Fejlődéstörténeti növényrendszertan, Tankönyvkiadó, Bp., 1953
- Andreánszky Gábor: Ősnövénytan, Akadémiai Kiadó, Bp., 1954